

Referanser: KR 46/11, KR 62/11

Saksdokumenter:

KR 11.1/12	Dagens bønn (alle) bokmål	
------------	---------------------------	--

Nye Dagens bønn (kollektbønner)

Sammendrag

Med dette legger *Nemnd for gudstjenesteliv* fram for Kirkerådet et fullstendig forslag til *dagens bønn* (kollektbønn) for alle 82 kirkeårsdager på bokmål og foreløpig for 31 kirkeårsdager på nynorsk. *Dagens bønn* sammenfatter hovedbudskapet for den enkelte kirkeårsdag, i samsvar med ny Tekstbok for Den norske kirke og lovpriser den treenige Gud.

I samsvar med regelverket for liturgisaker skal bønnene til slutt vedtas av Kirkemøtet etter en høring og en læremessig uttalelse av Bispemøtet. Det legges opp til at Kirkerådet kan legge bønnene fram for Kirkemøtet 2013.

Om *dagens bønn*, som er ledd 8 i ny Ordning for hovedgudstjeneste, gjelder følgende bestemmelse: ”Dagens bønn kan utelates, få sin plass her, komme i forbindelse med prekenen, eller brukes (først og fremst på høytidsdager) som samlingsbønn.” Bønnen innledes med liturgens ord ”La oss alle be”, og avsluttes med menighetens ”Amen”.

I det foreliggende forslaget til *dagens bønn* (kollektbønn) er det lagt vekt på at bønnen har en fast og gjenkjennelig struktur, i tråd med det klassiske mønsteret for en kollektbønn:

1. Tiltale til Gud og en nærmere beskrivelse «Gud, du som...»
2. Det vi ber om (innledet med «vi ber deg:»)

3. Bønnens mål/resultat «så vi...»
4. Lovprisning av den treenige Gud.

Bønnen skal angi dagens hovedtema og formidle et teologisk innhold som i sin bredde og konsentrasjon svarer til vår kirkes tro. Det har også vært et mål å gi bønnene et inkluderende språk med varierte uttrykk og bilder i omtalen av Gud.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet vedtar at det fremlagte forslag til nye Dagens bønn (kollektbønner) – med de merknader som fremkom på møtet – sendes ut på høring etter at alle bønnene foreligger i begge målformer.
2. Kirkerådet ber om å få saken tilbake etter høringen på sitt møte i september, med tanke på vedtak i Kirkemøtet 2013 etter den prosedyre som gjelder for liturgisaker.

Saksorientering

Bakgrunn

A. Bakgrunnen for - og arbeidsprosessen med bønnene

Nye dagens bønn (kollektbønner) ble ikke vedtatt av Kirkemøtet i 2011, fordi bønnene ikke forelå på dette tidspunktet. Grunnen til dette var at den tradisjonelle kollektbønnen ikke hørte med som gudstjenesteledde i liturgiforslaget av 2008 og dermed ikke inngikk i det materialet som Kirkerådet sendte på høring i 2009. I stedet var det kommet inn en annen obligatorisk bønn i gudstjenestens innledningsdel: samlingsbønnen.

Flere høringsinstanser, Bispemøtet og Kirkerådet og til sist Kirkemøtet ville imidlertid ha med muligheten til å be en kollektbønn/dagens bønn. En slik bønn setter ord på dagens særpreg for hver av kirkeårsdagene og avsluttes med en lovprisning av den treenige Gud. Kirkerådet gikk allerede i mars 2010 inn for at "Dagens bønn" ble innført som et valgfritt ledd i gudstjenesteordningen og at slike bønner skulle utarbeides til bruk fra 1. søndag i advent 2011 (KR sak 11/10). For ikke å bli forvekslet med det nye gudstjenesteledet «samlingsbønn», valgte en å kalle det som tradisjonelt omtales som kollektbønn (kollekt=samling), for «dagens bønn», slik bønnen heter bl a i Den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland.

I gudstjenesteordningen som Kirkemøtet 2011 vedtok er *dagens bønn* (kollektbønn) ikke et obligatorisk, men et valgfritt ledd. Menighetsrådet avgjør om denne bønnen skal være med i de ulike typer hovedgudstjenester rådet vedtar. I ordningen står det at bønnen innledes av liturgen med "La oss alle be" og avsluttes med menighetens "Amen".

Bønnen bes (fresies eller messes) av liturgen på samme sted som vi har i dagens ordning, men kan eventuelt brukes i forbindelse med *prekenen*. På *høytidsdager* kan den også være den første bønnen som bes i gudstjenesten, og da fungere som *samlingsbønn*, fordi det kan være naturlig å markere dagens særpreg allerede i starten av gudstjenesten på juledag, påskedag, pinsedag og treenighetssøndag (jf. ledd 8 med rubrikker i Ordning for hovedgudstjeneste).

I 1977- liturgien var kollektbønn obligatorisk i høymessen. I økumenisk sammenheng er denne bønnen, som knytter forbindelsen mellom gudstjenestens innledningsdel og orddel, snarere regelen enn unntaket. Den bes alltid av liturgen og har en fast og særpreget struktur med en avsluttende lovprisning av den treenige Gud. Liturgiforslaget av 2008 gikk imidlertid inn for å ha kun én bønn i gudstjenestens innledningsdel, en *samlingsbønn*, som bes av en medliturg. I ordningen som ble vedtatt på Kirkemøtet 2011, er det i tillegg gitt mulighet til å legge *syndsbekjennelsen*, som alle fresier, til innledningsdelen, og ikke utelukkende i forkant av forbønnen. Det er også gitt mulighet til å be en *dagens bønn* (kollektbønn), som liturgen ber, helt til slutt i innledningsdelen.

Alternativt kan denne bønnen – som nevnt - bes i forbindelse med prekenen, og på høytidsdager fungere som samlingsbønn.

Dette betyr at det kan bli store variasjoner mellom menighetene i utformingen av innledningsdelen, noe som det er gitt veiledning om i kapittel 8 i gudstjenestepermen. Ordningen gir nå menighetene mulighet til å be kun én bønn i innledningsdelen (samlingsbønnen, som er obligatorisk for alle), eller å be to eller tre bønner (syndsbekjennelse eller/og dagens bønn).

I saksorienteringen om den nye gudstjenesteordningen til Kirkemøtet i 2010 ble det fremhevet at de nye kollektbønnene skulle ses i nær sammenheng med inkluderende språk. Det videre arbeidet med å finne et inkluderende - og kjønnsinkluderende - språk skulle ”særlig få sitt nedslag i arbeidet med nye kollektbønner” (KR 41/10 Hoveddokument, s 13). Dette skulle skje i form av en utvidende metode, hvor inkluderende termer og uttrykk ikke erstatter de tradisjonelle begrepene, men supplerer og varierer tradisjonen. Dermed økes mangfoldet og rikdommen i måten å tiltale og omtale Gud på.

Samtidig ble det i saksorienteringen til Kirkemøtet 2010 vist til høringen til liturgiforslaget av 2008, hvor flere etterlyste større grad av tydelighet i treenighetslæren og gudsbenevnelsene.

Etter at NFG hadde igangsatt arbeidet og utredet prinsippene for nye dagens bønn/kollektbønner, ba nemnda i tråd med Kirkerådets anbefaling (KR 11/10) en rekke personer om å sende inn forslag til nye bønner etter et fastsatt mønster. Disse bønnene ble drøftet utførlig på NFGs møte 23.-24. august 2011, og de siste forslagene på møtet 19.-20. januar 2012. Bønnene inneholdt mye verdifullt stoff og gode formuleringer, både på bokmål og nynorsk, men var også svært ulike i språklig stil, lengde, form og innhold. Til dels medførte dette at dagens bønn lett kunne forveksles med andre bønneformer i gudstjenesten, som samlingsbønn og forbønn. Det var derfor behov for å tydeliggjøre egenarten ved dagens bønn/kollektbønn og å utforme bønnene i en mer helhetlig stil.

NFG vedtok derfor å be nemndas nestleder - i et nært samarbeid med nemndas leder og sekretær (NFG-AU) - om å legge fram et bearbeidet og nytt forslag til bønner etter en mer felles struktur, språklig stil og innholdsmessig bredde. Flere utkast er blitt drøftet i NFG og i NFG-AU helt fram til det forslaget som nå foreligger. I den siste fasen av dette arbeidet har bønnene blitt oversatt til nynorsk. Dette har skjedd i et nært språklig samarbeid hvor de nynorske utkastene ofte har ført til endringer i bokmålsversjonen. Ikke alle nynorskbønnene foreligger til Kirkerådets møte, men vil være ferdig utarbeidet før bønnene sendes ut på høring. Samisk kirkeråd har utarbeidet og vedtatt dagens bønn for Samefolkets dag.

Et første utkast til over halvparten av bønnene ble drøftet av Kirkerådet i september 2011 og ble oversendt Bispemøtet en måned senere. I denne prosessen ble det klart at det var behov for mer tid til å ferdigstille og kvalitetssikre bønnene språklig og teologisk. Dermed kunne disse ikke foreligge ved oppstarten av gudstjenestereformen i adventstiden

2011. I likhet med erfaringene fra forrige gudstjenestereform viste det seg at å utarbeide kollektbønner kan være et krevende arbeid.

B. Hva slags kollektbønner/dagens bønn?

I arbeidet med de nye bønnene ble det lagt vekt på følgende hensyn:

1. En fast og gjenkjennelig klassisk kollektbønnstruktur med følgende ledd:
 - a. En tiltale: *Nådige Gud/Evige Gud/...*
 - b. En nærmere bestemmelse av Gud: *du som lot/ble/kan/.....*
 - c. Det vi ber om (petisjonen), som ofte innledes med ordene «vi ber deg»: *Gi oss/ lær oss/ hjelp oss/styrk oss/...*
 - d. Bønnens mål og ønskede resultat (ikke alltid et eget ledd): *så vi...*
 - e. Avsluttende lovprisning av den treenige Gud: *ved Jesus Kristus, som med...*
2. At bønnen angir dagens hovedtema i tråd med bibeltekstene for dagen.
3. Et teologisk innhold som i sin bredde og konsentrasjon svarer til vår kirkes tro.
4. Et både gjenkjennelig, fornyende og inkluderende språk.

Nemnd for gudstjenesteliv drøftet saken om kollektbønner i fire møter i 2011/2012. Det var en rekke spørsmål som trengte en nærmere avklaring. Historisk sett finnes det to hovedtyper kollektbønner:

1. *Missalekollekten* (missale=messebok, kollekt=samling, oppsummering). Denne var vanlig i middelalderen og er i dag økumenisk mest utbredt. Missalebønnen har sitt faste sted som en sammenfattende og lovprisende avslutning på gudstjenestens innledende del og danner en bro over til gudstjenestens andre del, orddelen, ved å anslå dagens hovedtema. Bønnen fremhever Guds annerledeshet, allmakt og atskilthet fra verden som forutsetning for Guds frelseshandling og komme til verden. Bønnen er relativt kort og konsentrert og inneholder ikke for mange motiver. Luther bygde på denne latinske tradisjonen i sine tyske kollektbønner, men utvidet dem noe og fremhevet visse reformatoriske motiver.
2. *Tekstkollekten*, som Luthers venn Veit Dietrich ble opphavsmann til, har preget kollektbønntradisjonen i de lutherske kirker, også hos oss. Denne bønnen har sitt sted på prekestolen og ble gjerne bedt etter prekenen og *samlet* opp i seg dagens tekster, særlig evangelieteksten. Denne bønnen gikk mer inn i selve bibeltekstene for dagen og ble mye mer utførlig enn missalekollekten, gav mer belæring og utdypet i større grad vår situasjon.

Teologen Marit Rong har påpekt disse forskjellene i en instruktiv oversikt over kollektbønnen for 1. søndag i faste, slik vi finner den i Tekstboken fra 1918, Prøveordningen fra 1969 og Gudstjenesteboken (1992). I oversikten nedenfor er også bønnen i det vedlagte forslaget føyet inn nederst i midterste kolonne:

Tekstbok 1918	Prøveordningen 1969	Gudstjenesteboken 1992
<p>Herre Gud, himmelske Fader! Vi som alltid fristes av den onde fiende og går i fare hvor vi går i denne verden, vi beder dig for Jesu Kristi lidelses og døds skyld, at du vil komme oss til hjelp med din Hellige Ånds nåde og ved ditt ord styrke våre hjerter, så at vår fiende ikke får makt over oss, men at vi alltid står faste i din nåde, og omsider blir evig salige, ved din elskede Sønn, Jesus Kristus vår Herre, som med dig lever og regjerer i den Hellige Ånds enhet, én sann Gud fra evighet og til evighet!</p>	<p>Herre Jesus Kristus du som seiret i striden mot den Onde, hjelp at vi i denne fastetid må følge deg og styrkes til tjeneste og offer for en verden som lider, du som med Faderen og Den Hellige Ånd lever og råder fra evighet til evighet.</p> <p>NFGs forslag til KR 2012: Jesus Kristus, Guds lam, du som valgte å gå lidelsens vei mot kors og død, vi ber deg: vis oss veien du gikk, så vi ikke prøver å frelse oss selv, men tar imot frelsen som en gave fra deg, du som med din Far og Den hellige ånd lever og råder, én sann Gud, fra evighet til evighet.</p>	<p>Herre Jesus Kristus, du holdt ut i alle fristelser og seiret i striden mot den onde. Lær oss i denne fastetid å leve i ditt ord, så den onde fiende ikke får makt over oss. Led oss, så vi følger deg i forsakelse og tro, og gi oss kraft til å tjene deg av et helt hjerte, du som med Faderen og Den Hellige Ånd lever og råder, én sann Gud fra evighet og til evighet.</p>

Bønnen i *Tekstboken fra 1918* er en *tekstkollekt* – en utførlig bønn hvor Guds nåde og hjelp understrekes. Bønnen er både inderlig og tolkende i forhold til dagens tekst.

Bønnen i *Prøveordningen fra 1969* er en *missalekollekt* – en kort bønn hvor kirkeårstiden angis («denne fastetid»). Bønnen innførte et nytt sosialetisk perspektiv («en verden som lider») - noe som ble kritisert og tatt ut i den reviderte bønningen fra 1992.

Bønnen i *Gudstjenesteboken 1992* er et kompromiss mellom disse to – uten den sterke fremheving av nåden fra 1918-bønningen eller det sosialetiske fra 1969-bønningen. Bønnen er konsentrert om kamp og etterfølgelse, men tar inn det klassisk lutherske poeng med Ordets sentrale rolle i det kristne livet («lær oss å leve i ditt ord») i tråd med 1918-bønningen. Samtidig har den beholdt kirkeårsperspektivet fra 1969-bønningen. Denne bønningen viser at det kan finnes mange blandinger og glidende overganger mellom disse to hovedtypene.

NFG-forslaget 2012 er i all hovedsak en *missalekollekt*. Nemnda gikk inn for at *dagens bønn* bør være *missale-kollekter*, som angir dagens motiv/tema og peker fram mot og åpner opp for tekstene som leses i gudstjenesten, uten å henvise direkte til dem eller

utlegge dem. Den skulle altså ikke være *tekstkollekt*, som mer utførlig lar tekstene som leses prege kollektbønnen.

Den nye bønningen til 1. søndag i faste minner derfor mest om 1969-bønningen. Men innholdsmessig er den mindre konsentrert om etterfølgelse og kamp, og mer om frelsen som gave. Fristelse ses her som fristelsen til selvfrelse, noe som er aktualisert ved dagens nyreligiøsitet. Fastetiden var opprinnelig foreslått videreført, men er nå tatt ut. Tiltalen «Herre» er tatt ut, men metaforen «Guds lam» er satt inn og utvider gudsbetegnelse og understreker Kristi offer for oss.

C. Overveielser i NFGs arbeid med dagens bønn

Nemnd for gudstjenesteliv gav i 2011 uttrykk for ønsket om:

primært to varianter av dagens bønn, en enkel og en mer utførlig og klassisk kollektbønn. Om dette ikke er mulig nå, bør en satse på en enkel dagens bønn, hvor avslutningsformuleringene varierer og er vesentlig enklere enn i 1977-liturgien. Noen formuleringer kan være felles i bønnene i samme kirkeårstid, slik som i ELCAs kollektbønner (Evangelical Lutheran Church of America). Språket bør være nøkternt, men ivareta bredden i gudsbildet” (NFG sak11/11).

I tråd med innspill i behandlingsprosessen, og overveielser i NFG, har bønnene som hermed legges fram blitt en form for «klassiske kollektbønner». De har mye til felles med kollektbønnene i Den amerikansk-lutherske kirke og Den forente evangelisk-lutherske kirke i Tyskland (VELKD). Bønnene er blitt noe kortere og har færre motiver enn kollektbønnene til 1977-liturgien. I likhet med disse bønnene favner de nye bønnene alle dagens tre tekstrekker. Når tekstrekkene for dagen ikke har et enhetlig hovedmotiv, er det første rekke som har fått prioritet. Om menighetene skulle ønske å ha en dagens bønn for hver tekstrekke, eller et gjennomsnitt av 2 bønner for hver kirkeårsdag, er dette noe en eventuelt må komme tilbake til senere.

NFG fant altså at det var ønskelig med to former for *dagens bønn* – ”en enkel og en mer utførlig og klassisk kollektbønn”. Et slikt dobbelt sett av kollektbønner som den enkelte prest og menighet kan velge mellom, finner vi i dag i enkelte andre kirkesamfunn, blant annet i Church of England, Church of Scotland, Den forente evangelisk-lutherske kirke i Tyskland, Den danske folkekirke og i Den evangelisk-lutherske kirke i Finland.

En viktig forskjell mellom disse to formene er det avsluttende formularet med lovprisning av den treenige Gud. I den enkle formen forkortes og varieres denne, slik at det tradisjonelle formularet ” ved Jesus Kristus, som med deg og Den hellige ånd lever og råder, én sann Gud, fra evighet til evighet” ikke utgjør en for stor del av hele bønningen. Da kan en i bønningen også utdype bibelteksten mer, slik at den får sterkere karakter av å være en *tekstkollekt*. Den finske kirke har 3 – 4 alternative dagens bønn av ulik lengde til hver kirkeårsdag, men bare noen av bønnene har med varianter av den tradisjonelle lovprisningen, og avslutter oftest kun med f eks «I Jesu Kristi namn» eller «Hör oss för din Sons Jesu Kristi skull.»

Noen eksempler på en slik enklere bønn for 1. søndag i faste (samme kirkeårsdag som ovenfor) er følgende bønnen:

Almighty God,
your Son Jesus Christ
fasted forty days in the wilderness,
and was tempted as we are but did not sin.
Give us grace to discipline ourselves
in obedience to your Spirit;
and, as you know our weakness,
so may we know your power to save;
through Jesus Christ our Lord.
(Common Order s. 660, Church of Scotland)

Her, og i flere andre kirker finner vi denne enkle avslutningen “ved Jesus Kristus, vår Herre”. Samtidig ser vi at i dette siste eksemplet er bønningen rettet mot den ”Allmektige Gud” og har en henvisning til Ånden, slik at akkurat denne bønningen også har en treenighetsstruktur.

I den skotske kirken finner vi også en rekke andre bønnen for den enkelte kirkeårsdag, som utdyper tekstene og dagens budskap. Her er en kontrastrik bønn for Kristi forklarelsesdag som bes av to medliturger. Dette viser at det ligger et rikt potensial i å utforme ulike former for bønnen med utgangspunkt i den enkelte kirkeårsdag:

- a. Lord Jesus Christ,
on the mountain top Peter, James, and John
looked upon the majesty of your glory,
and from the mystery of a cloud
heard a voice declaring you to be God’s Son.
- b. Though we do not live on mountain tops,
grant that we too may glimpse your glory.
In the mundane predictability of our life,
may there be for us moments
when sight gives way to insight,
and the paths of earth
become the road to heaven.

En kortfattet bønn blant de fire alternativene i den finske kirke til dagens bønn for 1. søndag i faste, lyder slik:

Gud,
du vet vad prövning och utsatthet är.
Ondskans alla ansikten har du sett.
Kom med din närhet och kraft

när vi är nära att svika.
Ge oss mod och uthållighet.
Tack för att du inte lämnar oss ensamma.
Bevara våra hjärtan och tankar i dig.
I Jesu Kristi namn.
(*Gudstjänstboken vedtatt i år 2000*)

I begge disse to siste eksemplene finner vi innholdsrike og vakre bønner for den aktuelle kirkeårsdag. De inneholder bilder og metaforer som går inn i den enkelte bibeltekst, slik tekstkollekter gjør. Men for at bønner skal passe sammen med de tekstene som blir lest på den aktuelle søndag, forutsetter dette at det utarbeides flere alternative bønner for den enkelte kirkeårsdag. Det har nemnda ikke hatt mulighet til å gjøre i denne omgang, og har lagt til grunn at hver kirkeårsdag skulle ha kun én bønn.

Dessuten mente nemnda at det var viktig at dagens bønn i sin innledningsdel skulle bidra til å utvide og tydeliggjøre vårt bilde av Gud i hvordan den karakteriserer Gud («nådige Gud» «Livets Gud») og viser til Guds åpenbaring («du som...»). Dette skulle settes sammen med en lovprisning av den treenige Gud i bønnens avslutningsdel. På denne måten blir Gud – og ikke bare den enkelte kirkeårsdag – tema i bønner. Også dette pekte i retning av en klassisk kollektbønn. De to bønnene som er sitert ovenfor avslutter ikke med en lovprisning av den treenige Gud, og bare den ene har et kort avslutningsledd som kan gi signal til når menigheten skal synge «Amen».

Sist, men ikke minst mente nemnda at med de ulike former for bønner som finnes i vår nye gudstjenesteordning, vil det være vanskelig å skjelle det ene bønneleddet fra det andre om en gikk over til en bønn i tråd med de siste eksemplene ovenfor. Derfor var det behov for en typisk og klassisk kollektbønn, som ikke kunne forveksles med en samlingsbønn eller forbønn eller en annen temabønn for dagen.

Kommentarer til de faste leddene i dagens bønn:

A. Tiltalen til Gud.

De fleste av de 82 bønnene retter tiltalen til Gud (Skaperen) - i tråd med missalebønnstradisjonen og med hovedformen for kristen bønn hvor vi retter bønner *til* Gud, *ved* Kristus og *i* Ånden. I elleve av bønnene er tiltalen rettet til Kristus (i fastetiden, første del av påsketiden og på Kristi himmelfartsdag), én gang til Ånden (pinsedag) og én gang til «Treenige Gud» (Treenighetssøndag). Denne fordelingen avviker lite fra kollektbønnene som finnes i Gudstjenesteboken (1977).

Bønnene på de fleste høytidsdagene har en lovprisende innledning som markerer dagen på en særskilt måte.

Når det gjelder karakteriseringen av Gud i tiltalen, er det en betydelig større variasjon i dette forslaget enn i Gudstjenesteboken. Det har vært et viktig anliggende å variere tiltalen til Gud.

I Gudstjenesteboken er tiltalen gjennomgående doble bestemmelser som «Allmektige Gud, himmelske Far», «Evide, allmektige Gud», «Herre Gud, himmelske Far», «Vår Herre og Gud». Men også enkeltbestemmelser som «Barmhjertige Gud», «Hellige Gud» og «Himmelske Far» forekommer der.

I det fremlagte forslaget finnes det noen doble bestemmelser som «Trofaste Gud, gode hyrde», «Mektige Gud, frelser og frigjører», «Rettferdige Gud, himmelske Far», «Evide Gud, gledens kilde», «Livets Gud, kirkens Herre», «Allmektige Gud, vår dommer og frelser» og «Allmektige, evige Gud».

Men de mest brukte tiltaleformene er enkeltbestemmelsene: «Hellige Gud», «Nådige Gud», «Evide Gud», «Barmhjertige Gud», «Trofaste Gud» og «Rettferdige Gud». Men så finnes det også karakteriseringer som er inspirert av det gudsbildet som tekstene tegner, som f eks: «Lysets Gud», «Levende Gud», «Gud, vår skaper», «Underets Gud», «Gud vårt håp», «Løftenes Gud», «Profetenes Gud», «Gud, vår frigjører», «Visdommens Gud», «Himmelens og jordens Gud», «Hærskarenes Gud», «Tålmodige Gud», «Gud, vår tilflukt», «Gud, vårt vern i trengsler», «Gud, vår trøster» og «Ydmyke Gud».

Kristus tiltales som: «Jesus Kristus, vår Frelser», «Herre Jesus Kristus» (3 x), «Jesus Kristus, vår frigjører», «Jesus Kristus, Guds lam», «Jesus Kristus, ydmyke konge», «Oppstandne Herre og Frelser», «Oppstandne Jesus» og «Oppstandne Kristus».

Den hellige ånd tiltales på pinsedag med «Hellige Ånd, vår talsmann».

En tiltaleform som særlig har vært drøftet, er tiltalen «Ydmyke Gud» på 4. søndag i adventstiden.

«Ydmyke Gud,
du som steg ned til menneskene
da Jesus ble født av Maria for å tjene oss, vi ber deg:
Lær oss hans sinnelag,
så vi ikke søker vår egen ære og makt,
men overgir oss til din kjærlighet og tjener hverandre, ved Jesus Kristus,
som med deg og Den hellige ånd lever og råder,
én sann Gud, fra evighet til evighet.»

Å bruke ordet «ydmyk» om Kristus er uproblematisk, fordi han «ga avkall på sitt eget, tok på seg tjenerskikkelse og ble mennesker lik» (Fil 2,7) og som selv sier: «for jeg er mild og ydmyk av hjertet» (Matt 11,29). Men er det riktig å si dette om Faderen?

Ordet «ydmyk» brukes ofte i Bibelen om oss mennesker, som skal vise ydmykhet i forhold til Gud. Slik ordet er brukt i denne bønnen, er det knyttet til at Gud sendte sin

Sønn til jorden og viste sin ydmykhet ved dette. Må ikke tenkningen om treenigheten føre til at denne egenskapen ved Kristus også er hos Faderen, som elsket verden så høyt at han var villig til å sende sin enbårne Sønn til verden (jfr Joh 3,16)?

Men om man kan si at Gud er «ydmyk», kan man si at Skaperen «steg ned til menneskene»? Vel, det kan følgende sentrale bibelske utsagn kanskje forstås som: «I det høye og hellige bor jeg og hos den som er knust og nedbøyd i ånden» (Jes 57,15). Likevel kan en spørre om ordet «ydmyk» bør brukes kun om mennesker og om Jesu menneskelige kvaliteter, men ikke om guddommen? Hvis en likevel går inn for å bruke dette adjektivet om Gud, må det være viktig at dette da blir en del av det spenningsfylte i gudsbildet, og ikke medfører at Gud dermed ikke (lenger) er allmektig, opphøyd, hellig, dommer og både himmelens og jordens og vår Herre.

B. Den nærmere bestemmelsen av Gud («Du som...»)

Til hver bønn (unntatt pinseaften og allehelgensdag) hører det en beskrivende setning som nesten alltid innledes med «du som...». Denne setning beskriver noe ved

a. Guds vesen og handlemåte:

«du som holder tiden i din hånd», «du er en Gud som alltid ser oss», «du som kan gi etter når vi kjemper med deg», «du som kjenner veiene vi går» eller, som oftest,

b. Guds åpenbarte handlinger i verden:

«du som lot din Sønn ofre seg selv for å sone vår skyld», «du som reiste Jesus opp fra graven», «du som sendte evangeliet til frelse for oss».

Ordene er ikke tilfeldig valgt, men er nært knyttet til dagens tekster og karakter. Til sammen gir disse setningene et bilde av Gud, som er et viktig element i bønningen. Her har det vært en målsetning å få fram både bredde og konsentrasjon i det samlede bilde.

D. Det vi ber om («vi ber deg:»)

Innenfor den klassiske kollektbønningen (missalebønningen) kan det være en fare for at selve begjæringsbønningen blir for kort. Dette har NFG vært opptatt av, samtidig som en ikke ønsket en for lang bønn, samlet sett.

Bønningen innledes ofte med verb som «åpne», «trøst», «la oss», «lær oss», «minn oss», «gi oss», «send oss», «vis oss», «led oss», «hjelp oss», «styrk...», «gjør oss», «opplys», «kall», «vekk oss», «fri oss» og «se til».

Men det kan også være mer spesifikke verb som «gå med oss», «let etter oss», «lys for oss», «forson oss», «forén», «frels oss», «tilgi oss», «lid med oss», «forløs ditt skaperverk» og «form oss».

E. Bønnens mål («så vi...»)

De fleste bønnene muner ut i en formulering som viser målet eller hensikten med det vi ber om. Som oftest skjer dette ved ordene «så vi», men i noen tilfelle er det unødvendig å si akkurat dette, fordi bønnen bærer i seg et mål («la oss.. samles ved ditt bord og bekjenne..»), «så knuste hjerter blir hele..», «skap fred og rettferd blant oss», «la oss som gjeterne ved Betlehem knele i undring og tilbe Jesus Kristus»).

I forhold til mange andre kollektbønner er det lagt stor vekt på å uttrykke bønnens mål, men en kan likevel overveie om bønnens mål noen steder kan styrkes.

F. Den avsluttende lovprisning («som med deg og Den hellige ånd...»)

I de aller fleste bønnene er den avsluttende lovprisning av den treenige Gud nesten identisk med den klassiske lovprisningen i Gudstjenesteboken (1992). En viss forkortning av lovprisningen er gjennomført. Gudstjenestebokens formular er beskåret ved at de ordene som i det følgende er markert i kursiv, er tatt ut:

«ved *din Sønn*, Jesus Kristus, *vår Herre*, som med deg og Den hellige Ånd lever og råder, én sann Gud fra evighet og til evighet».

I bønner som er rettet til Kristus, er Gudstjenestebokens formular endret fra (i kursiv): «du som med *Faderen* og Den hellige ånd...» til (i kursiv): «du som med *din Far* og Den hellige ånd...»

Grunnen til den første forkortningen er å gjøre dette leddet kortere og mindre omstendelig. Det innholdsmessige som går tapt i formularet ved dette: at Kristus er *Guds Sønn* og *vår Herre*, mener NFG kommer fram på andre måter i bønnene. Den *indre* relasjon mellom Faderen og Sønnen som en mister ved å ta bort ordene «din Sønn», er ivaretatt i bønnene som er rettet til Kristus ved at «Faderen» her er endret til «*din Far*», altså Jesu Kristi Far.

Et annet hensyn har vært å gi et mer inkluderende språk ved å endre «Faderen» til «din Far». Når ordene «vår Herre» er tatt bort i dette avslutningsformularet, innebærer dette *ikke* at betegnelsen «Herre» for Gud Faderen og for Jesus Kristus er tatt bort fra dagens bønn. Men i forhold til kollektbønnene i Gudstjenesteboken er denne betegnelsen ikke så ofte brukt i det nye forslaget. NFG mener at selv om gudsbenevnelsene er mer differensierte i det nye forslaget enn tidligere, er det religiøse språket i disse bønnene fortsatt svært gjenkjennelige.

NFG vurderte i en tidlig fase å forenkle den avsluttende lovprisningen ytterligere ved å ta bort leddet «én sann Gud» og ved å endre ordene «lever og råder» til «lever og virker» for å unngå et ord som kan virke gammeldags. Grunnen til at nemnda gikk bort fra dette, var at lovprisningen da ikke ville ivareta *enheten* i treenigheten, og at det var for svakt å si at Gud «virker» i verden, slik mange krefter virker i vår verden (jfr bl a Matt 28, 18).

Ordet «regjerer», som ble brukt i kollektbønnene fra 1918, er heller ikke et godt ord i denne sammenheng, og ordet «rår» mangler poetisk kraft i en slik lovprisning.

Noen kirkeårsdager har en annen avslutning enn den fullstendige lovprisningsformen: Skjærtorsdag avslutter med «ditt måltids dype hemmelighet, nå og alltid og i evighet». Pinsedag avslutter med «Treenige Gud, Fader, Sønn og hellig Ånd, deg være ære i evighet», og Treenighetssøndag avsluttes med «i Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn». I en tidlig arbeidsfase hadde færre av bønnene den fullstendige lovprisningsformen, men nå er det bare disse fem kirkeårsdagene som avslutter med en annen og kortere form.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Nye dagens bønn inngår som et ledd i ny Ordning for hovedgudstjenesten som menighetene skal kunne velge. Derfor må det foreligge slike bønner, og med innføringen av reformen ble det varslet om at de skal kunne settes inn i gudstjenestepermen i B 5-format, som det øvrige materialet.

Dette vil medføre en viss utgift for å få disse trykket og tilsendt fra Eide forlag. Et høyst foreløpig anslag på bønnene tilsendt i trykket form kan være kr 40 for hver kirke og til hver ansatte prest. Etersom de inngår i Kirkemøtets vedtak om liturgi, vil det ikke være opphavsrettigheter knyttet til dette stoffet. Det gjør at de vil ligge gratis tilgjengelig i digital form.

For bispedømmerådene, andre høringsinstanser og Kirkerådet vil det gå med arbeids- og møtetid med mer i forbindelse med høringen. Menigheter inviteres også til å ta del i høringen og kan prøve ut bønnene i høringsperioden.